

Restorativna praksa u učionici

Belinda Hopkins

„Ako je vaš krajnji cilj da djeca nauče određene lekcije kako bi ih onda jednostavno prepričala učitelju, tada vaša disciplina mora biti posvećena osiguravanju tog ishoda. No ako kao krajnji ishod želite vidjeti razvoj duha društvene suradnje i života u zajednici, disciplina mora izrasti iz toga i biti u odnosu s tim ciljem.“ (Dewey, 1943.)

„Postoje empirijski dokazi koji podupiru zaključak da kada u učionici nastanu problemi u ponašanju, jedan od prvih faktora koje je potrebno ispitati su procedure davanja uputa i materijali te njihova prikladnost za učenike u prijestupu.“ str. 371 (Center, Deitz i ostali 1982.)

„Moj argument je da se prvo trebamo pitati: „Što djeci treba?“ – a onda odmah iza toga: „Kako možemo zadovoljiti te potrebe?“ – te da ćemo s te polazišne točke završiti na sasvim drugom mjestu, nego da smo se pitali „Kako pridobiti djecu da rade ono što ja želim?“ Kohn (1996)

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Restorativna učionica	3
3. Model Pet pet pet – restorativna praksa.....	4
4. Izgradnja temelja za restorativni pristup.....	5
5. Organizacija aktivnosti u krugu	7
7. Restorativna i pedagogija odnosa	8
8. Razmišljanja o pogreškama u ponašanju.....	9
9. Pogreške su neizbježne i daju nam korisne povratne informacije	11
10. Razmislite prije no što reagirate ili progovorite – najprije o onome što se događa unutar vas	12
11. Razmislite prije no što reagirate ili progovorite – o onome što bi se moglo događati unutar drugih	12
12. Razmislite prije no što reagirate ili progovorite – što bi „muha na zidu“ shvatila iz onoga što vidi?	13
13. Restorativni jezik	13
14. Kako odgovoriti na ponašanja koja ne utječu na druge	14
15. Kako dogovoriti na ponašanja koja utječu na druge	15
16. Kako odgovoriti na ponašanja koja utječu i na vas i na druge	15
17. Razgovori uz upotrebu „JA“ poruka	16
18. Ključni savjeti za „JA“ poruke	16
19. Potreba ili strategija za ispunjenje potrebe – u čemu je razlika?.....	17
20. Restorativni razgovori.....	17
21. Restorativna praksa u učionici.....	18
22. Predložak za proces rješavanja sukoba	22
23. Preporučena literatura	23
24. O autorici	24

1. Uvod

Ovaj tekst koristi izvore iz različitih publikacija kako bi učiteljima u razrednoj nastavi iz pojedinih područja dala ideju o tome što bi restorativni pristup mogao značiti u njihovom svakodnevnom poslu.

Iako su ljudi skloni pomišljati na primjenu restorativnih pristupa tek kad stvari krenu u krivom smjeru, u praksi su mnogo važniji proaktivni elementi restoracije. U tom pogledu postoji preklapanje s radom koji vaša škola možda već provodi kako bi razvila aktivnije i participativnije stilove poučavanja i učenja, društvene i emocionalne vještine, društvenu povezanosti, kako bi osnažila glas učenika i njihovo sudjelovanje, te preventivne politike kako bi se smanjio rizik od nasilja u školi.

Primijetili smo da onda kada škola restorativni pristup smatra samo povremenim rješenjem ili zadnjim pokušajem kada autoritativni pristup ili kažnjavanje ne urode plodom, tada neće doći do vidljivih promjena, kako u ponašanju pojedinaca, tako ni u cijeloj zajednici škole.

Ključ je u sustavnom prihvaćanju restorativnog ponašanja i kulture u cijeloj školi te dosljedna primjena restorativnog razmišljanja i vještina u svakoj učionici od strane svakog učitelja. Inicijativa će vjerojatno započeti temeljitim pregledom kulture u zbornici i stila upravljanja školom (ravnatelja, školskog odbora...). Ako se oni ne podudaraju s restorativnim načelima, pojedinim je učiteljima iznimno teško dati sve od sebe u njihovim učionicama.

2. Restorativna učionica

Restorativna je učionica mjesto u kojem su odnosi važni. Što su odnosi u učionici bolji (između učitelja i učenika te između samih učenika), to je moguće bolje poučavati, a učenici će bolje učiti te će se pojavljivati manje izazova i konflikata.

Restorativni učitelj je netko tko se obavezuje na stav da su odnosi važni te u razredu stvara što je više moguće prilika za međusobno povezivanje – znanja, vještina, suradnje, kao i povezivanje samih učenica i učenika. Kad stvari krenu u krivom smjeru osigurava da se omogući njihovo ponovno povezivanje što je prije moguće.

Odnosi su važni za djelotvorno poučavanje i učenje – svi dokazi o tome kako mozak funkcionira upućuju na to da što se netko osjeća sigurnije i sretnije, to je spremniji prihvatiti nove ideje. Drugim riječima – stres i strah nepovoljno utječu na kapacitete uma i smanjuju mogućnosti obrade novih informacija. Mladi se osjećaju sigurnije kada su povezani sa svojim vršnjacima i učiteljima. Bez tih kvalitetnih veza učionica se može činiti kao neprijateljsko okruženje.

Odnosi su važni za motivaciju i inspiraciju – djelotvorno učenje se temelji na stvaranju veza između onoga što ljudi već znaju te novog znanja i ideja. Te se veze mogu djelotvornije stvoriti ako su ljudi

uzbuđeni i inspirirani, ako su uključeni u svoje učenje kroz prilike koje su im dane kako bi naučili nešto na svoj način, kako bi bili u interakciji s drugima te dijelili ideje kako bi iskusili kreativne izazove.

Odnosi su važni za razvoj aktivnog građanstva i duha zajednice – mladi ljudi prvenstveno dolaze u školu kako bi bili sa svojim prijateljima i kako bi naučili biti društvena bića. Potreban im je niz prilika za učenje o tome kako da budu društveni, kako da komuniciraju jedni s drugima na pozitivan način i kako da koriste podršku okoline za ostvarenje svojih vizija i svoje nove za budućnost.

Odnosi su važni kada stvari krenu nizbrdo – učenje o tome kako prihvatiti odgovornost, iskustvo preuzimanja odgovornosti za svoje odabire te učenje o tome kako izgladiti odnose s onima koji dijele problem, mladim ljudima daju neprocjenjive životne vještine.

Odnosi su važni u borbi protiv nasilja i zlostavljanja – neprijateljstvo i predrasude, izolacija i zlostavljanje mogu se razviti u okruženjima gdje ne postoji briga i povezanost te nema osjećaja zajednice i pripadanja. Istraživanja u području smanjenja nasilja i zlostavljanja pokazuju kako su najučinkovitije strategije za provođenje u školama one koje osiguravaju da je **svaki razred povezana zajednica**. Važna strategija za to je i stvoriti što više prilika za aktivnosti između pojedinih razreda i generacija na razini cijele škole.

3. Model Pet pet pet – restorativna praksa

Model transformacije sukoba (*Transforming Conflict model*) restorativne prakse temelji se na **pet temeljnih uvjerenja** koja se smatraju osnovama svakodnevnog djelovanje, a ne samo podlogom za odgovaranje na izazove i probleme. Ona postaju 'način na koji mi ovdje radimo'. Ta temeljna uvjerenja odgovaraju na **pet vrsta pitanja** za osobnu refleksiju, u razgovoru s ljudima, za vrijeme slušanja drugih, u radu s učenicima i oko škole. Pet temeljnih uvjerenja također pruža okvir od **pet koraka** za sve restorativne procese / sastanke / intervencije uključujući nepristranog facilitatora.

Pet temeljnih restorativnih uvjerenja

Restorativni pristupi se temelje na pet temeljnih uvjerenja koja su podloga u svim svakodnevnim interakcijama u školi (i svakoj instituciji koja usvoji ovaj način razmišljanja):

Temeljno uvjerenje 1

Svatko ima svoj jedinstven pogled na situaciju ili događaj te je svakome potrebna prilika da se izrazi i da ga se čuje.

S obzirom na to, nije primjereno da jedna osoba nameće svoj pogled drugima bez da svi ostali imaju priliku izraziti svoje mišljenje. Poštovanje koje se iskazuje svačijoj pojedinačnoj perspektivi, također je važno u okruženjima gdje neki pojedinci posjeduju veću moć i autoritet od drugih.

Temeljno uvjerenje 2

Ono što ljudi misle u svakom pojedinom trenutku utječe na to kako se oni osjećaju, a ti osjećaji pružaju informacije o razlozima za njihovo ponašanje.

Misli i osjećaji su često skriveni „ispod površine“, a ključni su u razumijevanju toga zašto se ljudi ponašaju na način na koji se ponašaju. „Spuštanje razine vode“ i dijeljenje onoga što se događa iznutra mogu dovesti do većeg međusobnog razumijevanja i autentične povezanosti.

Temeljno uvjerenje 3

Naša ponašanja i postupci utječu na sve oko nas. Korisno je osvrnuti se na šire posljedice svake poduzete akcije ili slučaja.

Ključ održavanja dobrih odnosa s drugima je predviđanje posljedica i pokušaj umanjavanja bilo kakve štete unaprijed. Kada postoje sukobi ili neslaganje, šteta može rezultirati negativnim emocijama poput ljutnje, povrijeđenosti, straha, frustracije i zbuđenosti te povrijeđenim odnosima i vezama između ljudi. Uzimanje vremena za promišljanje o posljedicama, s empatijom, može unaprijediti situaciju.

Temeljno uvjerenje 4

Najbolje funkcioniramo kada su nam zadovoljene sve potrebe, a svi su naši postupci strategije koje smo odabrali kako bismo zadovoljili potrebe u određenom trenutku.

Pri donošenju odluka ili rješavanju problema ponajprije pomaže identificiranje potreba svih uključenih, nakon čega je lakše identificirati prikladne strategije kako bi se te potrebe zadovoljile.

Temeljno uvjerenje 5

Ljudi koji su pogođeni određenim problemom upravo su oni koji mogu najbolje pronaći i način za napredak – uz podršku i u suradnji jedni s drugima.

Ljudi cijene kada ih se pita za mišljenje i kada su uključeni u proces donošenja odluka vezano za stvari koje se odnose na njih. Taj stav da su proces donošenja odluka i rješavanje problema njihova odgovornost iskazuje im poštovanje i povjerenje, razvija prosocijalne vještine, samopouzdanje i ojačava veze.

4. Izgradnja temelja za restorativni pristup

„Mladi ljudi mogu početi preuzimati odgovornosti za međusobnu dobrobit i za svoje ponašanje tek onda kada odrasli počnu dijeliti tu odgovornost s njima“

Prilagođeno iz „Pozitivne discipline u učionici“ (1988.), J. Nelson i ostali

Održavanje redovitih grupnih sastanaka pokazuje se kao ključno u uspjehu restorativnih škola i restorativnih zajednica i naselja. Sastanci u krugu za osoblje, sastanci u krugu u razredu, sastanci u krugu za stanovnike... svatko ima nešto za ponuditi u školi ili stambenoj zajednici ili na svom radnom mjestu. Ti se sastanci organiziraju „u krugu“, odnosno sjedenjem na način da svatko svakoga vidi.

U počeku se sastanci u krugu mogu koristiti za identificiranje onog najboljeg što svatko mora dati od sebe, a to potom postaje način na koji ljudi razmišljaju o utjecaju svog ponašanja na ostale prisutne ljude. To pomaže u razvoju empatije, međusobnog povjerenja i podijeljene odgovornosti.

Pet ključnih restorativnih uvjerenja daju do znanja svakome da može izraziti svoja iskustva i perspektive, iznijeti svoje misli i osjećaje, podijeliti svoje potrebe i zajedno raspraviti kako ih zadovoljiti. Sastanci se mogu koristiti za osvrt na incidente koji utječu na sve prisutne. Mogu biti usmjereni i na budućnost te poticati ljude da preuzmu veću odgovornost za svoje učenje ili planiranje ključnih događaja ili projekata.

Uz ovakve sastanke, organizacija zajedničkih aktivnosti i radionica – sa svojom čvršćom strukturom uključujući npr. igre – može se koristiti za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina, razvoj samopouzdanja, poticanje suradnje i poboljšanje komunikacijskih vještina. Kao i sastanci u krugu, organizacija zajedničkih aktivnosti gradi osjećaj zajedništva i pripadanja te je prikladna za upotrebu s odraslima isto kao i s mladim ljudima.

Sastanci i organizacija aktivnosti na ovaj način kamen su temeljac svakog restorativnog okruženja. Oni su mehanizmi za razvoj socijalnih i emocionalnih vještina te se potiču među mladim ljudima, dok su odrasli modeli. Oni pomažu utkati ključne restorativne teme i jezik u svaku zajednicu te osiguravaju da se poučavanje, učenje te svakodnevno učenje i donošenje odluka temelje na restorativnim vrijednostima i načelima.

5. Organizacija aktivnosti u krugu

Organizacija aktivnosti u krugu (tzv. „circle time“) može također pružiti okvir za organizaciju obje vrste satova – one s akademskim ciljem kao i one s društvenim ciljem. Dostupno je pregršt izvrsnih materijala s idejama i aktivnostima.

Preporučena struktura aktivnosti:

- Uvodna aktivnost za zagrijavanje kada svi u krug naizmjenice nešto kažu;
- Igra razmještanja (npr. vjetar puše, voćna salata);
- Opširniji rad u paru ili grupi o određenoj temi – može uključivati nekoliko aktivnosti u paru ili grupi s obzirom na ishod i ciljeve lekcije;
- Ponavljanje u krug onoga što se naučilo;
- Igra za podizanje energije ili suradnička igra;
- Odjavljivanje – završni utisci u krugu o tome u čemu su uživali ili što su naučili na satu.

6. Kako izgleda vaša učionica?

Uključujete li učenike u razredna pravila i upute kako bi oni preuzeli „vlasništvo“ nad njima?

Vraćate li se na ove smjernice redovito kako bi svi preuzeli svoj dio odgovornosti?

Osiguravate li da svi u učionici znaju imena svima?

Pružate li redovito prilike da svi rade sa svima – pomoću aktivnosti razmještanja nakon rada u paru i grupi?

Podučavate li i jeste li primjer brižnog i suosjećajnog ponašanja?

Prepoznaju li svi štetna ponašanja kao izraz neispunjenih potreba i reagiraju li prikladno?

Stvarate li redovito prilike da cijeli razred bude zajedno u krugu za *team-building* aktivnosti i rasprave?

Uvrštavate li suradničke prilike za učenje u nastavu – da im pomognete da stvore poveznice s onime što znaju i razumiju i onime što drugi znaju i razumiju?

Stvarate li prilike za vršnjačku podršku i za povratne informacije?

Pronalazite li vremena za zabavu, smijeh i slavlje?

7. Restorativna i pedagogija odnosa

Kako bi vaša nastava izgledala da svoj predmet poučavate na isti način na koji trenutno poučavate ponašanje i socijalne vještine?

Kako bi vaša nastava izgledala da poučavate socijalne vještine na isti način na koji poučavate svoj predmet?

Koje su vještine potrebne učenicima kako bi se aktivno uključili u vaš predmet? Kako ih poučavate tim vještinama?

Koja će im ponašanja pomoći da iz vaše nastave dobiju što je više moguće? Kako ih tome poučavate?

Kad se dogode pogreške u ponašanju događaju za vrijeme izvođenja zadataka u razredz, zapitate li se npr. što je bilo loše sa zadatkom i jesu li učenici imali potrebno znanje, razumijevanje i vještine da se uključe? Ponašanja „izvan zadataka“ (koja „remete“ nastavu) mogu često pružiti povratnu informaciju o tome da se nisu kvalitetno uključili u zadatak ili da imaju nekih drugih poteškoća.

U nastavku je navedeno kako možete restorativne teme i teme odnosa uključiti u način na koji postavljate pitanja i u način na koji poučavate učenike da međusobno raspravljaju.

Uključivanje restorativnih uvjerenja u vaše svakodnevno poučavanje	
Učitelj ili vođa grupe predstavlja i poučava restorativna načela tako da postavlja pitanja tijekom nastave i tako da potiče učenike da ih koriste međusobno u paru ili grupnom radu.	
Uvjerenja	Pet vrsta restorativnih pitanja
Temeljno uvjerenje 1 Svatko ima jedinstvenu perspektivu i doprinos	Što mislite? Kako vidite stvari? Što već znate o tome? Kakvo je vaše vlastito iskustvo?
Temeljno uvjerenje 2 Misli utječu na osjećaje, a oboje utječu na ono što radimo i govorimo (Uključite emocionalnu stranu poučavanja i učenja)	O čemu razmišljate kada vidite/čujete/čitajte ovo? Koji se osjećaji javljaju kada vidite/čujete/čitajte ovo? Kada čujete da netko kaže: „ .....“ što kažete sami sebi? Kako ste se osjećali? Koje su vam misli navirale tijekom rasprave u paru/grupi? Koji osjećaji? Što je s ostalim učenicima? Postoje li drugačiji načini gledanja na ovo? U kojem ste dijelu ove lekcije/aktivnosti uživali?
Temeljno uvjerenje 3 Empatija i obzir	Što mislite kakav je utjecaj ta politika/izum/otkriće/povijesni događaj imao na ...? Tko je mogao biti pogođen tom politikom/izumom/otkrićem/povijesnim događajem?

	U kojoj su mjeri svi u grupi bili uključeni u raspravu? Jesu li se svi osjećali kao da se njihov glas čuje i cijeni? Kako će izbor tih aktivnosti utjecati na druge u vašoj grupi/razredu?
Temeljno uvjerenje 4 Određivanje potreba prema kojima se vrednuju prikladne strategije	Što trebate od svih kako biste odradili ovaj zadatak? Što trebate od mene? Što trebate od sebe?
Temeljno uvjerenje 5 Uključenost u rješavanje problema od strane onih koji imaju taj problem ili su pogođeni donesenim odlukama	Što se treba dogoditi ovdje? Što ćete učiniti da zadovoljite svoje potrebe i zadatak? Koji je vaš plan? Obrazložite svoje izbore.

8. Razmišljanja o pogreškama u ponašanju

Naredne su stranice ulomci iz knjige „Restorativna učionica“ koju je napisala Belinda Hopkins, direktorica *Transforming conflict*, Optimus Publishing, 2011. godine.

„Svakog puta kada odgajatelji (ili roditelji) zbog nekog problema u ponašanju žele samo mijenjati djetetovo ponašanje, oni nesvjesno isključuju upravo ključne stvari poput: misli i osjećaja djeteta, potreba i perspektiva, motiva i vrijednosti – nedostatak kojih je i rezultirao određenim ponašanjima. Ponašanje je samo površinski fenomen; ono što je važno je osoba koja se ponaša i razlog zbog kojeg se ponaša na određeni način.“ (Kohn 1996, pp69.)

Najvažniji razlog zbog kojeg djeca dolaze u školu su upravo socijalizacija i druženje. Drugim riječima, međusobni odnosi su za njih faktor motivacije. U tome području imaju puno toga za naučiti, a rade i mnogo pogrešaka. Imaju puno za naučiti o tome kako održavati odnose, poput kako steći prijatelje dok zadržavaju svoj vlastiti „ja“; kako se ne složiti ili izazvati svoje učitelje ili prijatelja s poštovanjem; kako izraziti snažne emocije, kako da ih drugu čuju; kako čuti druge dok rade isto i slušati s empatijom; kako pregovarati; kako postići dogovor. Pogreške u tim područjima, koje mogu dovesti do verbalnih sukoba, pa čak i fizičkih obračuna, se često opisuju kao 'problematično' ponašanje, umjesto da se sagledavaju kao pogreške koje su posljedica nedostatka vještina i iskustava učinkovitijeg odnošenja u takvim situacijama.

Razmišljanje o nesocijalnim ili štetnim ponašanjima u učionici jednostavno kao o „pogreškama“ je koristan način za napredak. To je način na koji britanske specijalizirane škole za mlade ljude s kompleksnim potrebama u učenju razmišljaju o izazovima u ponašanju ili sukobima. Osoblje jedne

takve škole u Oxforshireu već sedam godina i s velikim uspjehom koristi restorativni pristup pri odgovaranju na te pogreške.

Važno je pojasniti što mislimo pod 'činjenje pogrešaka u ponašanju' ili 'shvaćanje stvari na krivi način'. Restorativna učionica nije mjesto gdje je cilj postizanje slaganja. U svojoj studiji ponašanja za učenje, Ellis i Tod (2009.) ističu neusklađenost između naše želje da učenici postupaju kako im se kaže i naše želje da postanu samostalni cjeloživotni učenici.

„Prisutna je kontradikcija u tome da tražimo od njih poslušnost, a istovremeno naša su načela u odnosu na učenje upravo promicanje kvaliteta poput neovisnosti, riskiranja, korištenja resursa, prilagodljivosti i upornosti“ str. 50.

Kohn (1996.) jasno ističe:

„Što više pokušavamo 'upravljati' ponašanjem učenika i navesti ih da rade ono što mi kažemo, oni će teže postati moralno sofisticirani ljudi koji samostalno razmišljaju i brinu o drugima“, str. 62.

Naši bi životi možda bili lakši kada bi mladi naučili biti „poslušni“, kad bi radili i bez pitanja prihvatili sve što im se kaže, a mi ignorirali sve one oko sebe koji su u potjeri za individualnom izvrsnošću. Neki od nas bi to mogli smatrati 'dobrim ponašanjem' u učionici. Međutim, većina bi odraslih željela da djeca odrastu u ljude koji samostalno razmišljaju, izazivaju druge ako se ne slažu, budu asertivni, uoče proturječnosti i nedostatke u dokazima koji im se prezentiraju te da u krajnjem slučaju preuzmu odgovornost za svoje vlastito učenje. Kao što nas Kohn podsjeća:

„učitelji bi trebali očekivati i prihvatiti isprike i prepirke učenika oko pravila jer je to način na koji djeca postaju mislioci – kroz razmišljanje o tome ima li nešto smisla te kroz pronalazak načina da uvjere druge“ str. 76.

Također se nadamo da će postati dobri 'timski igrači', razviti interpersonalne vještine i naučiti kako da budu brižna i suosjećajna ljudska bića. Za razvoj tih vještina potrebno je vrijeme. Potrebne su im prilike da shvate kako se ophoditi na učinkovit i društveno povoljan način. Učionice su mjesta za isprobavanje tih vještina, za pogreške i ponovne pokušaje.

„Jedini način na koji možemo pomoći učenicima da postanu etični ljudi, suprotno ljudima koji samo slijede ono što im se kaže, je stvaranje moralnog značenja. Potrebno im je pomoći da sami i jedni s drugima shvate kako bi se netko trebao ponašati“, Kohn, str. 67.

Iz toga proizlazi da je definicija „pogreške u ponašanju“ za restorativnog učitelja kada se osoba, djeca, mladi ili odrasli, ponašaju na način za koji se sami slažu da je neprikladan u odnosu na svoje i potrebe drugih. Ako se do sporazuma u učionici ili među nastavnim osobljem došlo kroz raspravu i zajednički dogovor temeljen na potrebama svih, tada je neuspjeh u pridržavanju tog dogovora nešto na što je potrebno usmjeriti pozornost.

Ako se pozornost ne usmjeri na pogrešku i ona se „ignorira“ ljudi će biti izloženi negativnom djelovanju, a odnosi bi mogli patiti. Međutim, pogreška u ponašanju je također i **povratna informacija**. Ona može biti povratna informacija o tome koliko je neka osoba spremna, voljna, ili u mogućnosti uključiti se u trenutni zadatak ili može biti povratna informacija o tome koliko je osoba u mogućnosti, voljna ili spremna djelovati na brižan, suosjećajan i uljudan način prema drugima.

Način na koji možemo odgovoriti na tu povratnu informaciju je saznati više *postavljanjem pitanja* umjesto *držanja govora* te pronalaskom načina na koji se stvari mogu ispraviti. Zapravo postoji mogućnost da u školi već postoji stručnost u odgovaranju na akademske pogreške, a možda čak i politika o tome kako se daje učinkovita **povratna informacija**. To bi također moglo biti polazište škole za odgovaranje na pogreške u ponašanju.

9. Pogreške su neizbježne i daju nam korisne povratne informacije

„Toliko sam naučio/naučila iz svoje pogreške danas, da ću sutra napraviti još jednu.“

Školama je potrebna dosljednost i dogovor u tome kako učitelji reagiraju u situacijama kada mladi pogriješe u akademskom učenju i kako reagiraju u situacijama kada mladi pogriješe u smislu ponašanja. Učionica je mjesto gdje mladi uče na mnogo različitih načina. Odrasli reagiraju drugačije kada se pogreške smatraju povratnom informacijom o nezadovoljenim emocionalnim, socijalnim ili kognitivnim potrebama te na njih gledaju kao na priliku za refleksiju i popravak. Drugim riječima, učionica je mjesto gdje svi mi učinimo nešto krivo, gdje naučimo kako postupati pravilno te nastojimo to ponoviti i idući put.

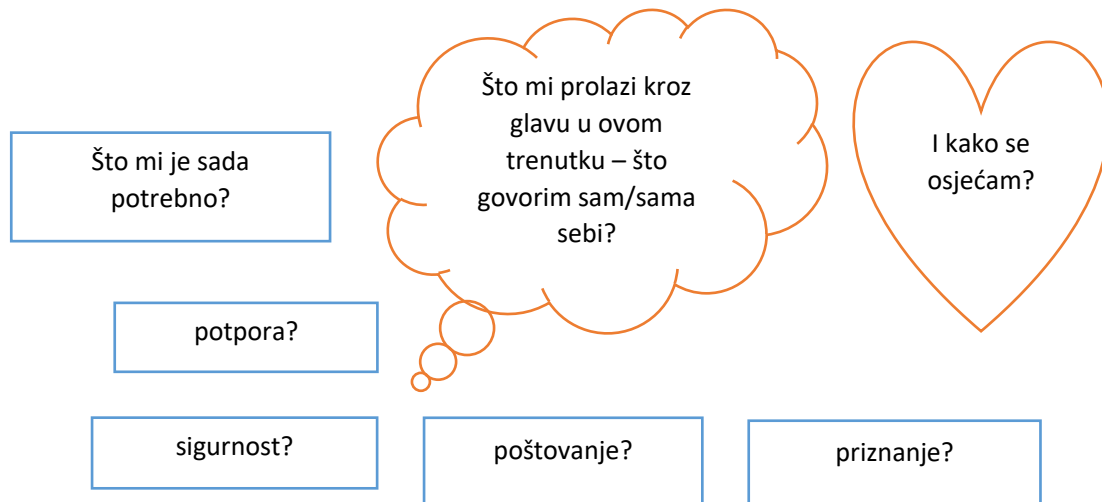
To bi za neke moglo zahtijevati promjenu obrazaca razmišljanja o 'pogreškama' u ponašanju koje mladi ljudi rade u učionicama. Kao što Louise Porter (2007) prikazuje, postoji sklonost učitelja da osuđuju pogreške u ponašanju u učionici na način na koji to ne bi činili u slučaju pogrešaka u akademskim ili tehničkim vještinama.

Stavovi učitelja o akademskim pogreškama	Stavovi učitelja o pogreškama u ponašanju
Pogreške su slučajne	Pogreške su namjerne
Pogreške su neizbježne	Pogreške se ne bi trebale događati
Učenje zahtijeva istraživanje – učenici uče kroz postavljanje pitanja i propitkivanjem onoga što im se kaže	Učenici ne bi trebali istraživati ograničenja, niti propitkivati i osporavati ono što im se kaže – oni bi trebali prihvatiti i poslušati
Poteškoće u akademskom učenju ukazuju na potrebu za dodatnim i prilagođenim poučavanjem	Poteškoće u ponašanju je potrebno potisnuti i ukazati na potrebu za sankcijama

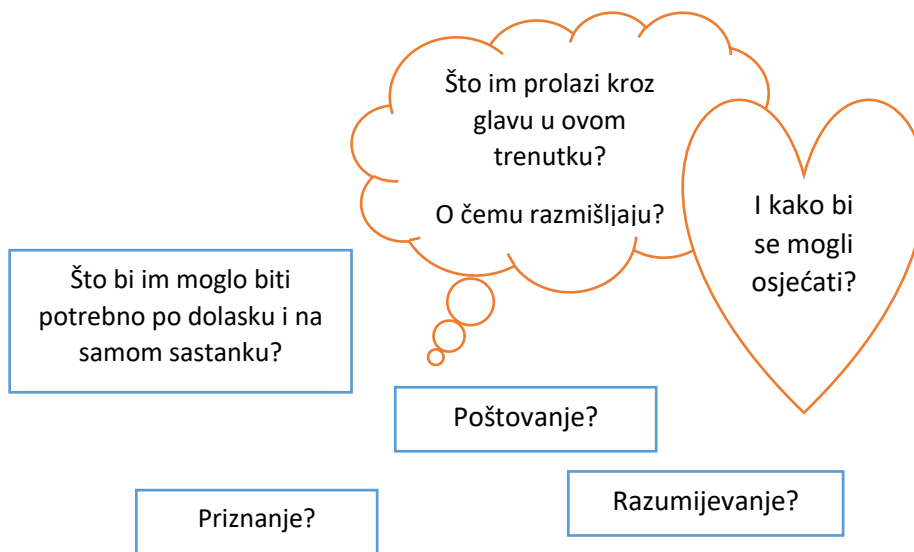
Prilagođeno iz L. Porter (2000) Ponašanje u školama str. 298.

10. Razmislite prije no što reagirate ili progovorite – najprije o onome što se događa unutar vas

Istraživanja pokazuju kako su odrasli koji su razvili svjesnost o svojim vlastitim mislima i osjećajima kod reakcije u nekom incidentu u ponašanju, mnogo uspješniji u odgovaranju na te incidente. Sposobnost pojedinca da zadrži emocionalnu objektivnost, kad je to moguće, čini ga uspješnijim u nošenju sa situacijom. Ponekad će biti primjereno da podijelite s učenicima svoje misli, osjećaje i potrebe (primjer na str. 14.). U svakoj situaciji u kojoj se dogodi šteta, prekid ili sukob, restorativni pristup znači da najprije pitate sebe ova „tiha“ pitanja koja se baziraju osnovnim uvjerenjima.

11. Razmislite prije no što reagirate ili progovorite – o onome što bi se moglo događati unutar drugih

12. Razmislite prije no što reagirate ili progovorite – što bi „muha na zidu“ shvatila iz onoga što vidi?

Ponekad može biti iznimno korisno odmaknuti se od cijele situacije i potom ju promotriti iz perspektive treće, neutralne i nepristrane osobe. Ta perspektiva treće osobe može vam pomoći da se odmaknete od onoga što se događa, da se ohladite, da razvijete empatiju za sebe u toj situaciji i da također budete empatični prema svima prisutnima.

Davanje empatije sebi –
gledanje/osjećanje/doživljavanje
stvari iz svoje perspektive

Korištenje empatije kako
bismo vidjeli/osjetili/doživjeli
stvari iz perspektive učenika

Korištenje empatije kako bismo vidjeli / osjetili / doživjeli
stvari izvana, promatrajući širu sliku i krupniji plan stvari

13. Restorativni jezik

U tablici ćete pronaći niz pitanja koja se nadovezuju na ključne restorativne teme.

Zajedno nam daju okvir za „restorativni upitnik“. On se u potpunosti može iskoristiti u pripremi s pojedincima prije sastanka, u situacijama kad se pojave konflikti. Ta su pitanja također dio medijacijskih sastanaka i pružaju okvir za sami sastanak. Međutim, ti se sastanci vjerojatno neće dogoditi tijekom nastave, osim možda u nekom kraćem obliku ako se dogodi manji sukob (npr. oko korištenja opreme ili provođenja vremena za računalom).

Međutim, kao što je nadalje ilustrirano, nije potrebno koristiti sva pitanja u isto vrijeme. Različite situacije mogu iziskivati različita pitanja. Različiti ljudi mogu odgovoriti bolje na jedno pitanje za razliku od drugih. Prosudite sami. Zapamtite da uvijek postoji razlog za nečije ponašanje i da su pitanja skrojena kako bi pomogla u prepoznavanju je li mlada osoba spremna, voljna i u mogućnosti ponovo se uključiti u učenje te kako joj vi možete pomoći ako to nije.

	Temeljno uvjerenje	Moguća pitanja
1.	Svatko ima svoju jedinstvenu i jednako vrijednu perspektivu	Što se dogodilo iz tvoje perspektive?
2.	Naše misli utječu na naše emocije: naše emocije utječu na naše ponašanje	Što ti je prolazilo kroz um i kako si se osjećao/la u tom trenutku? A kako od tada?
3.	Empatija i obzirnost	Na koga je to utjecalo i kako?
4.	Potrebe i neispunjene potrebe	Što ti je potrebno kako bi se stvari ispravile i kako bi svatko krenuo dalje?
5.	Zajednička odgovornost za donesene odluke i njihove ishode	Na koji način (svi zajedno) možete zadovoljiti (sve) te različite potrebe?

14. Kako odgovoriti na ponašanja koja ne utječu na druge

Uvijek započnite s unutarnjom refleksijom o svojim osjećajima i potrebama.

Korak 1 Najprije pogledajte u smjeru mlade osobe te svojim govorom tijela pokažite znatiželju i zabrinutost, ne neodobravanje.

Korak 2 Ako to ne potakne uključivanje u zadatak, polako hodajte prema toj osobi još uvijek pokazujući znatiželju i zabrinutost svojim govorom tijela.

Korak 3 Tihom i diskretno kažete: „Vidim da ...“ (precizno opišite ponašanje bez osuđivanja)

Tada dodajte: „Pitam se što se zbiva?“ (Temeljno uvjerenje 1)

ILI

„Pitam se što ti trenutno prolazi kroz glavu? Kako si danas?“ (Temeljno uvjerenje 2)

ILI

„Pitam se što ti je potrebno od mene da ti pomogne započeti?“ (Temeljno uvjerenje 4)

ILI

„Pitam se što bi mogao/mogla napraviti da sam/a sebi pomogneš da započneš sa zadatkom?“

(Temeljno uvjerenje 5)

Sljedeće je pitanje sugestivno i moglo bi prouzročiti snažnije reakcije i osjećaje ljutnje, pa uvijek najprije pokušajte pitanjima navedenim iznad.

„Pitam se što misliš na koga utječe tvoje ponašanje?“ (Temeljno uvjerenje 3)

15. Kako dogovoriti na ponašanja koja utječu na druge

Npr. Pričanje sa susjedima u klupi dok se drugi pokušavaju koncentrirati, smijanje i zbijanje šala, neprimjereno prozivanje kada se drugi koncentriraju na zadatak ili pokušavaju slušati upute, bezobzirno ili neprimjereno pričanje naglas vama ili drugima, ili o vama i o drugima.

Uvijek započnite s tihom refleksijom predloženom na str. 11 – 13.

Pratite tri koraka opisana na prijašnjoj stranici, i završite s:

„Pitam se što misliš na koga utječe tvoje ponašanje.“ (Temeljno uvjerenje 3)

„Što ti je potrebno da se vratiš (na zadatak, u razred, u trenutak)?“ (Temeljno uvjerenje 4)

„Što bi ostali mogli trebati od tebe?“ (Temeljno uvjerenje 4)

„Što bi mogao/mogla učiniti da se stvari isprave?“ (Temeljno uvjerenje 5)

Taj će pristojan pristup pun poštovanja, često pomoći mladim ljudima da se ponovo uključe. Međutim, ponekad je mlada osoba nesklona, nespremna ili u nemogućnosti odgovoriti na ta pitanja. Možda će im biti potreban kratak odmor.

Kako ćete osigurati da taj kratak odmor ostane otvoren za duži razgovor kasnije?

Gdje bi mogli otići?

Što bi im tamo moglo trebati?

16. Kako odgovoriti na ponašanja koja utječu i na vas i na druge

Najizazovniji problemi koji se događaju u učionici su oni koji utječu i na vas i na druge. To uključuje učestala manja ometanja koja vas počinju iritirati, ometanja koja se ponavljaju kada pokušavate objasniti nešto ili odgovoriti na pitanja; prekidi u grupnim raspravama koji sprječavaju druge da sudjeluju; glasne primjedbe koje uzrokuju nemir i naočigled vas uznemiruju te neprikladni odgovori na vaše početne pokušaje da odgovorite s poštovanjem.

Još je važnije da se najprije povežete sami sa sobom. Dok prolazite kroz svoja unutarnja pitanja (str. 11 – 13.) možete prepoznati da imate negativne misli i osjećaje i to da imate potrebu koju želite izraziti. Ako vjerujete da je prikladno obaviti taj razgovor pred cijelim razredom, to će drugima biti autentičan prikaz toga kako odgovoriti na potencijalno konfliktne situacije. Međutim, imajte na umu da to može biti i riskantno ako niste potpuno svjesni sebe, učenika i cijele situacije.

17. Razgovori uz upotrebu „JA“ poruka

Ono što slijedi je poznato kao „JA“ poruka – prilagodba je iz različitih izvora, a povezano je s pet temeljnih uvjerenje Modela transformacije sukoba (*Transforming Conflict model*) restorativne prakse.

Temeljno uvjerenje 1 *Dijeljenje svoje vlastite jedinstvene perspektive*

Kada vidim .... (ili kada čujem.....)

Temeljno uvjerenje 2 *Objašnjavanje svojih doživljaja i osjećaja*

Govorim sebi..... i osjećam .....

Temeljno uvjerenje 3 *Empatija i uvažavanje*

Ovako to utječe na mene. Moguće da tako utječe i na druge prisutne.

Temeljno uvjerenje 4 *Objašnjavanje vlastitih neispunjenih potreba*

Moja trenutna potreba je .....

Temeljno uvjerenje 5 *Traženje podrške u ispunjavanju vaših potreba*

Biste li bili voljni .....

18. Ključni savjeti za „JA“ poruke

Kada izražavate svoje osjećaje, neka oni budu „čisti“. Pokušavajte izbjegavati pridjeve koji završavaju na –o jer ih ljudi doživjeti kao osude. To se zove „nabijanje krivnje“ i nije restorativni način komunikacije.

Na primjer:

„osjećam se razočarano“	može se doživjeti kao	„razočarao/la si me“
„osjećam se osramočeno“	može se doživjeti kao	„razočarao/la si me“
„osjećam se iznevjereno“	može se doživjeti kao	„iznevjerio/la si me“

Kada izražavate svoje potrebe, imajte na umu da koristite „potrebe“ koristeći izraze „Imam potrebu za...“ umjesto nametanja strategija s izrazima poput:

Trebam da ti....

Ti trebaš....

19. Potreba ili strategija za ispunjenje potrebe – u čemu je razlika?

Zajedničke ljudske potrebe uključuju:

ljubav	poštovanje	tolerancija
strpljenje	razumijevanje	empatija
ljubaznost	iskrenost	povezanost
priznanje	uvažavanje	obzirnost
potvrda	potpora	poticanje
jasnoća	suradnja	nada
pozitivizam		

Kada stvari među ljudima pođu po zlu, ove se potrebe mogu pojačati.

Nemojte gore navedene potrebe zamijeniti s izrazima poput:

Trebam da mi ti ...

Ljudi trebaju ...

Trebam da Ivan ...

Ivan treba ....

Ti su izrazi često prekriveni načini izražavanja onoga što bi ljudi **trebali** i **morali** činiti. Njih zovemo nametnutim strategijama. Model transformacije sukoba restorativnog uključivanja temelji se na ideji da je korisnije najprije utvrditi potrebe, a potom zajednički raspraviti strategije koje će se odnositi na zadovoljavanje te potrebe.

Zahvaljujemo Marshallu Rosenbergu i njegovom modelu Nenasilne komunikacije (NVC) koji je bio inspiracija za ovaj model.

20. Restorativni razgovori

U trenucima kada se bavite problematičnim ponašanjem ili konfliktima provjerite jesu li vaši odgovori temeljeni na pet temeljnih uvjerenja. Ta uvjerenja važna su i za razvoj prosocijalnih vještina i emocionalne pismenosti.

Pozivate li sve uključene da izraze svoju perspektivu?	da/ne
Izražavate li iskrenu znatiželju za njihovim mislima, osjećajima i potrebama tijekom i nakon incidenta?	da/ne
Pitate li ih da razmisle tko bi još mogao biti pogođen ili uključen?	da/ne

Pozivate li ih da razmisle o tome koje su njihove vlastite potrebe i želje za završavanjem i popravljanjem situacije?	da/ne
Potičete li ih da rade zajedno kako bi pronašli načine da isprave stvari?	da/ne
Slušate li aktivno i djelujete li nepristrano?	da/ne
Suzdržavate li se od:	
upotrebe svog tijela ili tona glasa da prijetite i iskazujete neodobravanje?	da/ne
izražavanja svog mišljenja o tome što se dogodilo?	da/ne
zauzimanja strana?	da/ne
pretpostavljanja da znate što se dogodilo?	da/ne
govorenja ljudima što da rade?	da/ne
dijeljenja nezatraženih savjeta?	da/ne
inzistiranja da se ljudi ispričaju i pomire?	da/ne

21. Restorativna praksa u učionici

Velik je dio restorativne prakse u učionici proaktivan, usmjeren na izgradnju osjećaja zajednice između članova razreda te na razvoj emocionalnih i socijalnih vještina kako bi svatko znao kako izgraditi i održavati dobre odnose jedni s drugima i s nastavnim osobljem.

Međutim, postoje trenuci kada se mogu dogoditi različite stvari koje će ometi harmoniju što će imati nepovoljan utjecaj na poučavanje i učenje. To su vrijedne prilike da ljudi nauče kako razmišljati o negativnim ponašanjima na drugačiji način, i da odgovore na njih na restorativan način. Odrasli predstavljaju modele za takvo odgovaranje, a mladi će postupno također naučiti kako odgovoriti na restorativan način kada stvari pođu krivo u njihovim životima.

Na idućoj stranici u tablici, lista odgovora pod „tradicionalne intervencije“ podijeljena je osoblju u jednoj britanskoj srednjoj školi kako bi ih dosljedno koristili u svom radu. Nažalost, takvo odgovaranje može mladima dati primjer osobe „u položaju moći“ i naučiti ih da oponašaju takvo potencijalno štetno odgovaranje u svojim odnosima. Žalosno je što elementi tih odgovora mogu biti učestali u mnogim školama. Iako možda ne prepoznajete sve ove tradicionalne odgovore, prepoznajete općenitu narav sustava.

Osoblju je često potrebna sigurnost smjernica o tome kako odgovoriti na različite razine „ometanja“, a ova tablica može biti od pomoći onima koji pokušavaju razumjeti **srž restorativnog odgovaranja**.

Zapamtite – srž restorativnog pristupa uključuje:

- Slušanje svih strana – vrednovanje svačije perspektive i poštivanje svih strana;
- Otvoreni um i suzdržavanje od osuđivanja, kritiziranja i prijekora;
- Prihvatanje svačijih misli, osjećaja i potreba u svakoj situaciji;

- Poticanje obzira prema drugima i prema tome kako odvratanje pozornosti/antisocijalno ponašanja utječe na druge;
- Svi dijele odgovornost – cjelokupna krivnja se ne može pripisati samo jednome;
- Rješavanje problema od strane svih uključenih, a ne nametanje od strane onih koji su u položaju moći;
- Ako je učinjena šteta, ili je odnos narušen, fokus je na očekivanju da se situacija ispravi.

Tradicionalne intervencije Karakteristike: nema dijaloga, jednosmjerna komunikacija učitelja/osoblja prema učenicima	Restorativni pristup Karakteristike: Interakcija i dogovor svih uključenih
Očekivanja u učionicama/ pravila su nametnuta od strane učitelja/ osoblja	Očekivanja se u učionici razvijaju zajedno sa svim učenicima i osobljem na temelju onoga što jedni od drugih trebaju kako bi dali najbolje od sebe. Od odraslih se očekuje da se pridržavaju tih očekivanja i u tome budu primjeri.
Neverbalni znakovi (npr. hladan pristup/mrštenje)	Neverbalni znakovi (npr. pogled pun topline/znatiželje/brige) <i>Bilješka sebi – je li zadatak primjeren? Relevantan? Na odgovarajućoj razini? Je li objašnjen na odgovarajući način? Što se možda događa s tom osobom? Kako se osjećam ovog trena?</i> Ako je potrebno: Približite se mladoj osobi – <i>osjećajte i pokažite znatiželju/ brigu</i> Nakon toga ako je potrebno: Tiho upitajte <i>Što se događa? – što trebaš da nastaviš sa svojim radom? Kako mogu pomoći?</i>
	Možda da na stolovima učenika ostavite kartice za restorativno razmišljanje s pitanjima poput: <i>O čemu razmišljaš ovog trenutka/kako se osjećaš?</i> <i>Što ti je trenutno potrebno?</i> <i>Kako si možeš pomoći?</i> <i>Reci mi ako ja mogu pomoći.</i>
Prozivanje; „pozivanje na red“	<i>Tihim glasom, pokraj učenika, kako nitko ne bi čuo:</i> Pitajte tko bi mogao biti pogođen nastavljanjem trenutnog ponašanja – potaknite uvažavanje drugih.
	<i>Tihim glasom, pokraj učenika, kako nitko ne bi čuo:</i> Pitajte što bi se trebalo dogoditi kako bi se osigurao nastavak rada – predložite drugo mjesto.
Promjena mjesta sjedenja	Primite na znanje da bi dijete moglo imati neku nezadovoljenu potrebu; objasnite kako nije moguće zadovoljiti je tog trena; zatražite

	promjenu mjesta sjedenja do trenutka kada će biti dovoljno vremena za prikladno slušanje/pomoć.
Komentar u „informativku“ za instruktora ili roditelja	Zabilježena zabrinutost u „informativci“ i ponuda pomoći pri saslušanju neispunjenih potreba kada će biti prikladno.
Petominutno napuštanje učionice	Petominutno vrijeme za refleksiju – dijete dobiva za popuniti papir s temama za razmišljanje na restorativan način kako bi ju popunila sama izvan učionice, ili još bolje, s mentorom ili asistentom u nastavi.
Zadržavanje u vrijeme pauze (za završavanje zadaće)	Restorativni razgovor u vrijeme pauze: <i>Bilješka sebi – je li zadatak bio primjeren? Relevantan? Na pravoj razini? Objasnen na pravi način? Što bi se moglo događati s osobom?</i>
Dodatna zadaća za kod kuće	Nema ekvivalenta – izbjegavajte . Davanje dodatnog posla kao kazne daje vrlo negativnu sliku o prirodi učenja i može narušiti odnos koji učenik ima s predmetom.
Zadržavanje u vrijeme pauze za ručak	Restorativni razgovor u vrijeme pauze za ručak; Procjena nezadovoljenih potreba; poticanje obzira prema onima na koje utječu ponašanja koja nisu povezana sa zadatkom ili ona koja odvrćaju pozornost.
Izbacivanje iz razreda i slanje razredniku / stručnoj službi	Kratak odmor za smirenje i pripremu za restorativni sastanak između razrednika i djeteta. Individualni restorativni upitnik s djetetom i učiteljem prethode sastanku u živo.
Učitelj/nastavnik zove roditelje / skrbnike	Učitelj zove roditelje/skrbnike da objasni kako će se održati restorativni sastanak kako bi se popravila šteta – roditelji se pozivaju ako žele biti prisutni
Podrška unutar odjela	Dijete, učitelj i svi ostali uključeni/pogođeni pripremaju se za restorativni sastanak.
Pismo nastavnika roditeljima / skrbnicima	Ako roditelji /skrbnici žele prisustvovati sastanku, pošaljite im pismo u kojem pružate informacije o sastanku
Sastanak razrednika / učitelja s roditeljima	Restorativni sastanak između mlade osobe, roditelja/skrbnika i onih koji su pogođeni
Zadržavanje nakon škole	Restorativni sastanak između djeteta, roditelja/skrbnika i onih koji su pogođeni
Upućivanje stručnoj službi za savjet – stručna služba izvještava i predlaže sankcije	Restorativni sastanak između djeteta, roditelja/skrbnika i onih koji su pogođeni Dodatna potpora se definira interno
Privremeno isključenje - u konzultaciji sa stručnom službom	Restorativni sastanak između djeteta, roditelja / skrbnika i onih koji su pogođeni Ponašanja koja se ponavljaju upućuju na značajno nezadovoljene potrebe – identificirana vanjska podrška
Isključenje na određeno fiksno vrijeme – donosi ravnatelj (Vijeće)	Ozbiljnije situacije bi mogle zahtijevati nekoliko dana pripreme svih strana

	Restorativni sastanak između djeteta, roditelja/skrbnika i onih koji su pogođeni Ozbiljna zabrinutost – možda je potrebna podrška raznih stručnjaka kod grupnog obiteljskog sastanka
Trajno isključenje – donosi ravnatelj (Vijeće)	Nezadovoljene potrebe kod djeteta koje su izvan okvira škole – potrebna podrška vanjskih stručnjaka i agencija i održan grupni obiteljski sastanak

Odgovaranje na predvidljive događaje. Neki su događaji predvidljivi te može biti korisno imati unaprijed dogovorene restorativne načine odgovaranja unutar odjela ili škole za sve te neizbježne situacije. Svatko prolazi kroz isti proces razmišljanja – 'Koje bi mogle biti nezadovoljene potrebe iza tog ponašanja? Što mogu učiniti kratkoročno i kako to iskoristiti kao „trenutak poučavanja / učenja“ za obje strane?

Ponašanje	Mogući razlozi	Nezadovoljene potrebe	Trenutni odgovor	Naknadni sastanak ili mentorska podrška
Kašnjenje	Propušteni autobus, obiteljski problemi, zadržani od strane drugog učitelja, izgubljena oprema, vršnjačko zlostavljanje, izgubljenost u školi, nešto se zanimljivije događa negdje drugdje, zadubljenost u razgovor itd.	Mnoge i različite; ovise o pojedincu.	Pozdravljanje osobe koja kasni, zamolba da tiho sjedne	Kasnije zatražiti opravdanje; koristiti primjerene dijelove iz restorativnog upitnika; zajedno s osobom istražiti njezine potrebe i način za napredak.
Nenapisana zadaća na vrijeme	Obiteljski problemi; nedostatak razumijevanja; izgubljena, oštećena; osjećaj neuspjeha; osjećaj nebitnosti zadatka	Potpora, jasnoća, poticaj, empatija, vrijeme, primjereno mjesto, motivacija	Ponuditi vrijeme, mjesto i potporu za napisati zadaću, ali samo ako se takav odgovor čini primjeren.	Kasnije zatražiti opravdanje; koristiti primjerene dijelove iz restorativnog upitnika; zajedno s osobom istražiti njezine potrebe i način za napredak.
Dolazak bez opreme	Obiteljski problemi, siromaštvo, nedostatak razumijevanja, zaboravljena oprema; izgubljena, oštećena, posuđena ili ukradena oprema	Razumijevanje, potpora	Ponuditi nešto drugo u vrijeme tog sata	Kasnije zatražiti opravdanje; koristiti primjerene dijelove iz restorativnog upitnika; zajedno s osobom istražiti njezine potrebe i način za napredak.
Dolazak s opremom koju drugi smatraju neprikladnom	Nerazumijevanje; osjećaj ugroženosti (u slučaju prisutnosti oružja); zaboravljivost; povezanost; dosada; zabrinutost zbog obiteljskih problema; status	Sigurnost; potpora, povezanost	Izraziti empatiju za njihove osjećaje i potrebe; podsjetiti ih na dogovor koji je temeljen na potrebama svih ostalih.	Kasnije zatražiti opravdanje; koristiti primjerene dijelove iz restorativnog upitnika; zajedno s osobom istražiti njezine potrebe i način za napredak.

22. Predložak za proces rješavanja sukoba

Strukturirani proces donošenja odluka temeljen na pet ključnih uvjerenja

Osoba A

Reci mi kako ti vidiš situaciju, onda ću ti ja ispričati svoju stranu.

OK.... (on/ona objašnjava) ..... Sada mi reci što misliš o ovome.

OK razmišljam .... I osjećam .... Koga još moramo uzeti u obzir u ovoj situaciji?

Pa, čini mi se da bi trebali uzeti u obzir ..... Što ti misliš o tome?

Pa potrebno mi je .... U redu, sada moramo uzeti u obzir potrebe svih. Kako ćemo krenuti naprijed?

Osoba B

OK.... (on/ona objašnjava) ..... Hvala na slušanju. Sada je tvoj red.

OK, razmišljam o ... i osjećam .... Hvala na slušanju. Sada je tvoj red.

Mislim da bi ..... mogao/mogla biti pogođen/a. Koga bi trebali uzeti u obzir?

Pa ja trebam .... Što ti trebaš?

Pa, ja predlažem .... Što ti misliš?

23. Preporučena literatura

- Hopkins, B. (2004) *Just Schools, a whole school approach to restorative justice*. London: Jessica Kingsley Publishers
- Hopkins, B. (2007) *The peer mediation and mentoring trainer's manual*. London: Optimus Education: A division of Optimus professional Publishing Ltd.
- Hopkins, B. (2009) *Just Care; Restorative justice approaches to working with children in public care*. London: Jessica Kingsley Publishers
- Hopkins, B. (2011) *The Restorative Classroom; Using Restorative Approaches to Foster Effective Learning*. London: Optimus Education
- Bliss, T. (2008) *Mediation and Restoration in Circle Time* Milton Keynes Teach to Inspire: a division of Optimus Publishing Ltd
- Boyes-Watson, C. and Pranis, K. (2015) *Circle Forward Building a Restorative School Community* Minnesota : Living Justice Press
- Cowie, H. and Jennifer, D. (2008) *New Perspectives on Bullying*. Maidenhead: Open University Press
- Faber, A. and Mazlish, E. (1980) *How to talk so Kids will listen and listen so kids will talk*. New York: Avon Books.
- Hendry, R. (2009) *Building and Restoring Respectful Relationships at School, a Guide to using Restorative Practice*. Abingdon: Routledge
- Kohn, A. (1999) *Punished by Rewards*, New York: Houghton Mills
- Mahaffey, H. and Newton, C. (2008) *Restorative Solutions, Making it Work*. UK: Inclusive Solutions UK Ltd.
- Morrison, B. (2007) *Restoring Safe School Communities*. Sidney: The Federation Press
- Pranis, K. (2004?) *The Little Book of Circle Processes: A New/Old Approach to Peacemaking* Minnesota : Living Justice Press
- Riestenberg, N. (2012) *Circle in the Square* St Paul MN Living Justice Press.
- Rosenberg, M. B. (2005) *Non-violent Communication, A Language of Life*. Encinitas, CA: PuddleDancer Press.
- Sellman, E.; Cremin, H.; McCluskey, G. (eds) (2013) *Restorative Approaches to Conflict in Schools* London: Routledge:
- Stewart, S. (1998) *Conflict Resolution, A foundation guide*. Winchester: Waterside Press.
- Stutzman Amstutz, L. and Mullet, J. H. (2005) *The little book of restorative discipline for schools*. Intercourse, PA: Good Books
- Thorsborne, M. and Blood, P. (2013) *Implementing Restorative Practices in Schools*. London: Jessica Kingsley Publishers
- Thorsborne, M. and Vinegrad, D. (2002) *Restorative Practices in Schools, Rethinking Behaviour Management*. Milton Keynes: Incentive Publishing.
- Thorsborne, M. and Vinegrad, D. (2004) *Restorative Practices in Classrooms, Rethinking Behaviour Management*. Milton Keynes: Incentive Publishing.
- Thorsborne, M. and Vinegrad, D. (2009) *Restorative Justice Pocketbook* Victoria, Teacher's Pocketbooks Series, Curriculum Press
- The Restorative Practices Development Team, University of Waikato. (2003) *Restorative Practices for schools, A resource*. Hamilton, NZ: The School of Education, University of Waikato.
- Warren, C. (2008) *Restoring the Balance* Lewisham: LAMP (Lewisham Action on Mediation Project)
- Warren, C. and Williams, S. (2008) *Restoring the Balance 2* Lewisham: LAMP (Lewisham Action on Mediation Project)

24. O autorici

Belinda Hopkins je direktorica tvrtke *Transforming Conflict*. Prva je uvela primjenu restorativnih načela u postavkama škola u Velikoj Britaniji te je autorica pet knjiga i brojnih seminara iz područja restorativnih vještina posebno razvijenih za nastavnike. Također, Belinda je jedna od istaknutijih autorica, ujedno doktorica znanosti iz područja restorativnog pristupa u školama i skrbi. Belinda primjenjuje medijaciju volontirajući i u organizaciji West Berkshire Restorative Justice Service.

Transforming Conflict

The National Centre for Restorative Approaches in Youth Settings

Mortimer Hill, Mortimer, Berkshire, RG7 3PW tel. 01189331520

www.transformingconflict.org, info@transformingconflict.org

Naslov izvornika: **Restorative Classroom Practice; Revised Edition 2016-7**

Autorica: Belinda Hopkins

Naziv hrvatskog izdanja: **Restorativna praksa u učionici**

Izdavač: **Forum za slobodu odgoja**

Za izdavača: Eli Pijaca Plavšić

Urednica: Marina Brkić

Prijevod: Marcela Velfl

Vlasnik ove publikacije može fotokopirati i koristiti bilo koji dio ovog materijala za neprofitnu upotrebu u obrazovne svrhe.

Niti jedan dio ove publikacije ne smije se reproducirati, učiniti dostupnim, digitalizirati, prevoditi, uključivati u kompilacije ili prenositi u bilo kojem obliku i na bilo koji način, elektronski, fotokopiranjem ili bilo kako drugačije bez pismene suglasnosti autorice ili Foruma za slobodu odgoja.

Forum za slobodu odgoja
Kralja Držislava 12, 10 000 Zagreb;
tel.: 01/4663-503, fax: 01/5579-997,
www.fso.hr, forum@fso.hr